

Pohled z Borůvkové hory k bájně hoře Ślęza.

Foto: Miroslav Trávníček

otevřena. Vzhledem k povětrnostním podmínkám tvoří její konstrukci kovový skelet, který je obložen dřevem.

Ovšem až vstup Polska a České republiky do Schengenského prostoru v roce 2007 uvolnil poslední stavidla omezující pohyb na státní hranici a umožnil plnohodnotné využití rozhledny pro všechny návštěvníky. Z vyhlídkové plošiny nad korunami stromů je vidět mytická hora Ślęza, Otmuchovské a Niské jezero, Jeseníky, jižní část Rychlebských hor, Králický Sněžník, Kladská kotlina s Orlickými a Sovími horami a za ideálního počasí také Krkonoše.

Rozhledna je otevřená po celý rok, kiosek s občerstvením od června do září denně, v říjnu jen o víkendech. Kamenná chata u paty rozhledny, která měla zřejmě sloužit jako zázemí při pořádání hromadných akcí, je však po většinu roku bohužel zamčená a nepřístupná veřejnosti.

Kudy na Borůvkovou horu

Pěšky lze na majestátní horu vystoupat několika turistickými trasami. **Červená hřebenovka vycházející z Javorníku nebo z Bílé Vody** nabízí propojení se zajímavými místy v okolí, jedná se však o trasu poměrně dlouhou a fyzicky náročnou s převýšením 600 m. Podstatně kratší je výstup **po modré turistické značce z Travné**, i ten

však kvůli značnému převýšení 400 m klade nemalé nároky na fyzickou zdatnost poutníků. Nejpohodlnější a nejkratší cesta na Borůvkovou horu vede **ze sedla**, jímž silnice z Travné do lázní Łądek-Zdrój překonává ve výšce 665 m n. m. hřeben Rychlebských hor. Z parkoviště přímo na státní hranici se lze vydat na vrchol po zeleně značené polské turistické cestě kurýrů Solidarity (Szlak Kurierów Solidarności), která je dlouhá přibližně tři kilometry. Na červenou hřebenovku se lze napojit i vedlejšími turistickými trasami z Hoštic (žlutá) nebo z Bílé Vody (zelená).

Borůvková hora je pěšky dostupná také z polské strany. Vedle již zmiňovaného spojení z hraničního sedla po zelené stezce kurýrů Solidarity je z jihu možná cesta **po červené turistické značce z obce Lutynia** nebo **po žluté značce z osady Wrzosówka**. Královskou hřebenovkou polské strany je severní část stezky kurýrů Solidarity z města Złoty Stok s celkovým převýšením 700 m.

K rozhledně na Borůvkové hoře lze přijet také na kole. První možností je cesta z jihozápadu **po zelené cyklotrase 6022** od restaurace Celnice, která leží nad Travnou pod přeshraničním sedlem. Skutečným sportovním výkonem je pak výšlap do pedálů z Javorníku **po modré cyklotrase 6044** s využitím napojení na cyklotrasu 6022 ve vrcholové partii od křižovatky Letiště nebo po cyklotrase 6044 z Bílé Vody s využitím napojení na cyklotrasu 6022 ve vrcholové partii od křižovatky Pod Bílou skálou.

Borůvkou horu lze samozřejmě navštívit i v zimě. Běžkařské stopy v této oblasti Rychlebských hor jsou však spíše výjimkou a mnohem vhodnější výbavou při vyšší sněhové nadílce budou sněžnice.

Okolí Borůvkové hory

Potoky tekoucí na všechny světové strany

Na Borůvkové hoře, která je dominantou severovýchodní části Rychlebských hor, pramení celá řada potůčků, které však nejsou příliš dlouhé a vodnaté a na své pouti se brzy vlévají do mocnějších vodních toků. Na jih se z příkrého svahu hory vydává potok **Luta**, který po několikakilometrové pouti ústí v lázních Łądek-Zdrój do Biały Łądecke. Zprvu severozápadním směrem se sbíhají pramínky potoka **Bílá Voda**, který se ve stejnojmenné obci stáčí k severovýchodu a vstupuje na polské území, kde se u Paczkowa vlévá do Kladské Nisy (Nysa Kłodzka). Dalším z vodních toků pramenících pod Borůvkovou horou je **Hoštický potok**, který se v Paczkowě vlévá do Bílé Vody a spolu s ní do Kladské Nisy. Všechny tyto vodní toky byly v minulosti využívány k pohonu mlýnů a katrů, vzhledem k nepříliš velkému průtoku často za pomoci záchytných rybníčků, které v noci akumulovaly potřebné množství vody.

Slunce zapadající nad Borůvkovou horou.

Foto: xxxxxxxxxx

Vodní nádrž na Hoštickém potoce v místech, kde stával katr. Foto: Miroslav Trávníček

Vstup do Račího údolí.

Zdroj: soukromá sbírka

Račí údolí pod hradem Rychleby.

Zdroj: Tomáš Kubánek

Stežka pod kontrolou hradů

Pohraniční pás Rychlebských hor, oddělujících Slezsko od Kladska, od nepaměti protínaly na vhodných místech kupecké stežky, mířící ze Slezska do Kladska a dále do Čech. Karavany soumarů po nich z vyspělejších oblastí západní a jižní Evropy převážely drahocenné látky a luxusní zboží pro panovnické dvory na severu a východě Evropy a zpět se vracely s nákladem kůží, kožešin, soli a jantaru.

Jedna z těchto stezek vedla zřejmě údolím Račího potoka a přes karpieňský průsmyk pronikala do Kladské kotliny. O jejím významu svědčí skutečnost, že ji na nepřilíš dlouhém úseku chránilo hned pět fortifikací – hrad **Javorník** na strategické vyvýšenině kontrolující rozsáhlou oblast na severu položené nížiny, **tvrz u vstupu do Račího údolí** plnící snad roli místa spojeného s výběrem mýta, hrad **Rychleby** nad soutěskou potoka a proti němu položené opevnění **Pustý zámek** a na jižní straně hřebene nedaleko průsmyku hrad **Karpieň**.

Hrad Javorník

Původ hradu Javorník (Jawirrig) sahá zřejmě do období přelomu 13. a 14. století, kdy boj o kontrolu nad severním podhůřím Rychlebských hor sváděli představitelé vřatislavské diecéze s piastovskými knížaty. Založení hradu je připisováno svídnickému vévodovi Boleslavu I., jehož vnuk v polovině 14. století postoupil práva k hradu biskupu Přeclavovi z Pohořelé. Strategicky položenou pevnost obsadili husité

za svého vpádu do Slezska roku 1428. Nejvyššímu představiteli diecéze se jí sice podařilo o šest let později vykoupit, ovšem v následných zmatcích nechala kapitula hrad trochu ukvapeně pobořit, a odstartovala tak jeho budoucí přeměnu z pevné fortifikace na mnohem pohodlnější rezidenci vratislavských biskupů, kterou jako zámek Jánský vrch tito preláti využívali až do konce druhé světové války.

Trz u vstupu do Račího údolí

Pouze toponymum Trz iště a nepatrné zbytky terénních úprav dávají dnes tušit místo, kde kdysi stávala nevelká fortifikace kontrolující vstup do Račího údolí. Její význam zřejmě zanikl po výstavbě mohutnějších hradů Javorník a Rychleby.

Hrad Rychleby

Zřícenina hradu nad soutěskou Račího potoka nese všechny atributy středověké pevnosti, ani to však nestačí k tomu, aby se alespoň částečně podařilo poodkrýt háv tajemna, jež ji halí. Z žádného písemného pramene není totiž známo původní jméno hradu, jeho stavitel nebo doba jeho založení. Současný název Rychleby (Reichenstein) je novodobou variantou převzatou z pojmenování celého pohoří. Z archeologických nálezů je patrné, že hrad bergfritového typu, jehož jádro s obrannou věží a palácem obklopovala hradba oddělená od přístupového temene vyvýšeniny vylámaným příkopem, byl založen někdy na přelomu 13. a 14. století. Svou typologií

Romantická vyhlídka hradu Rychleby.

Foto: Vít Slezák

připomíná sídla budovaná v té době odpůrci biskupské moci na Jesenicku, později však zřejmě přešel do majetku vratislavské diecéze.

V průběhu své existence byla fortifikace z bezpečnostních a hospodářských důvodů dále rozšiřována, ovšem ani to nezabránilo jejímu poněkud nejasnému zničení. Stopy po ohni spolu s nalezenými fragmenty zbraní dávají tušit, že hrad zřejmě zanikl v souvislosti s násilným přepadem, jež lze klást nejspíše do období husitského vpádu do Slezska roku 1428, kdy do rukou kacírů padl i nedaleký hrad Javorník.

Na počátku 20. století se zapomenutý pahorek v lese stal předmětem zájmu vlastivědných nadšenců z nedalekého Javorníku. Areál bývalého hradu byl odlesněn, proběhly rozsáhlé výkopové práce a zřícenina byla v duchu romantických představ rekonstruována. Pokus o naivní obnovu středověkého sídla však napáchal více škody než užítku, neboť na některých místech spíše setřel jeho skutečnou podobu.

Rozsáhlý archeologický průzkum, který pomohl zasadit existenci hradu alespoň do určitého časového období a poodhalil okolnosti jeho zániku, přinesl zároveň řadu pozoruhodných nálezů. Vedle zlatého florénu českého krále Jana Lucemburského, vzácného tesáku nebo fragmentů primitivní palné zbraně šlo především o unikátní nález tzv. Menasovy ampule.

Zřícenina hradu Rychleby na počátku 20. století.

Zdroj: soukromá sbírka

Svatý Menas, který žil na přelomu 3. a 4. století, byl původně římským vojákem, jenž uvěřil v učení Ježíše Krista. Stal se poustevníkem a byl kvůli své víře umučen. Nad jeho hrobem v egyptské poušti nechal císař Konstantin Veliký vybudovat klášter, jenž se až do ovládnutí Egypta muslimy stal na tři století významným poutním místem. Okrouhlé keramické ampulky s vyobrazením svatého Menase vyráběli zdejší mniši a plnili je léčivou vodou z pramene, jenž vytryskl poblíž světcovy hrobky. Nálezy keramických ampulí jsou doloženy v jižní Evropě i v Británii. Jak se však jedna z nich dostala až do Rychlebských hor, zůstává záhadou.

Pustý zámek

Ještě méně informací než k hradu Rychleby se váže k tajemné fortifikaci na druhé straně údolí Račího potoka. Také ona své pojmenování Pustý zámek (Wüste Schloss) získala až v době, kdy jen nepříliš zřetelné zemní úpravy dávaly tušit existenci středověké pevnůstky. O jejím účelu historici dodnes vedou spory. V současnosti převládá názor, že šlo o předsunutou hlásku rychlebského hradu, z níž bylo vidět až do slezské roviny, a jako překonané se zdají být původní teze, že se naopak jednalo o jeho určitou protiváhu. Pevnůstka byla zřejmě zhotovena ze dřeva a její ochranu zajišťovala pouze palisáda s předsunutým příkopem.

Zřícenina hradu Karpieň.

Foto: Miroslav Trávníček

Hrad Karpieň

V nadmořské výšce 782 m n. m. stával ve středověku hrad Karpieň (Karpenstein) střežící kupeckou stezku na západním úbočí Rychlebských hor. Jeho prvním známým majitelem byl leník krále Jana Lucemburského Thamo von Glaubitz. Tento původem míšeňský šlechtický rod měl v erbu zlatého kapra v modrém poli, který dal hradu i osadě ležící pod ním jméno. V druhé polovině 14. století se hrad dostal do rukou Lucemburků a král Václav IV. ho uděloval svým věrným v léno. Za husitských válek byl hrad dobyt a vypálen. Jeho posledním majitelem se stal Hynek Krušina z Lichtenburka. Tento zprvu orebitský hejtman, jenž se později přiklonil na stranu Zikmunda Lucemburského, nezapřel pověst válečníka a loupil v Kladsku zboží svých nepřátel. Míru únosnosti však překročil vyplněním cisterciáckého kláštera v Henrykóvě (Heinrichau). V odvetu za tento loupeživý nájezd byl roku 1443 hrad Karpieň dobyt a pobořen spojeným knížecím a měšťanským vojskem. V 19. století se romantická zřícenina stala cílem výletů hostů nedalekých lázní Lądek-Zdrój, roku 1885 zde Kladský horský spolek dokonce vybudoval dřevěnou vyhlídku, jež však neodolala povětrnostním vlivům a o čtrnáct let později spadla.

Tančírna v Račím údolí

Georgshalle

Poté, co v průběhu 15. století zanikly pevnosti střežící kupeckou stezku vedoucí Račím údolím a hrad v Javorníku směřoval k přestavbě na pohodlné panské sídlo, se hlavní komunikační trasa vedoucí v oblasti Borůvkové hory přes hřeben Rychlebských hor do Kladska přesunula o něco více na západ. Nově tak vedla z Javorníku na Travnou a dále přes travenské sedlo do města Lądek-Zdrój. Račí údolí ztratilo svůj původní význam a kromě zřícenin středověkých sídel se v průběhu dalších staletí nijak neodlišovalo od podobných lokalit rozestých na úbočí Rychleb. Vratislavskému biskupství sloužily zdejší lesy jako lovecký revír a významný zdroj příjmů. Vytěžené dřevo zpracovával nejprve katr poháněný vodou z místního potoka, později velká parní pila.

Situace se změnila na přelomu 19. a 20. století. Romantismem nastartovaný zájem měšťanské společnosti o krásy přírody a s tím spojený zrod turistiky začal do Račího údolí přivádět nejen jednotlivce, ale i celé skupinky výletníků toužících poznat divoké údolí opředené mýty středověkých zkazek. Tento fenomén dál rostl po „objevu“ hradní zříceniny, kterou z lesního příkrovu začali odkrývat první nadšenci provádějící na hradě archeologické vykopávky. Příliv hostů s sebou samozřejmě nesl požadavek poskytnout jim zázemí v podobě pohostinských služeb. K tomu zprvu posloužila